

Навчальний посібник. - К.: Вища шк., 2005. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: "Академвидав", 2006.

В статті розкрито методика проведення практичних занять по дисципліні «Земельний кадастр» на прикладі ВП НУБіП України «Боярський коледж екології та природних ресурсів».

Практичне заняття, методика проведення, індивідуальний підхід, фронтальний опрос

In this article we will discuss the methods of conducting workshops on the subject "Land Registry" for example SUNUBiP Ukraine "Boyarsky College of Ecology and Natural Resources."

Practical lessons, and conducting, individual approach, frontal poll

УДК 378.4:63:316.77

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО АГРАРНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В.С. Лукач, кандидат педагогічних наук, доцент,
Р.Б. Петрух, аспірант НУБіП України

Висвітлено актуальність проблеми підготовки компетентних викладачів-аграрників, указані основні напрями, визначено принципи, що забезпечують спрямованість процесу вдосконалення професійно-педагогічної діяльності; запропоновано модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу.

Модель, моделювання, методологічний підхід, методологічний принцип.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні в контексті пошуків відповідей на виклики сучасності та зважаючи на спільні з європейськими країнами закони розвитку, надзвичайно актуальною проблемою в освітянському просторі стає підготовка викладачів нового типу. Це, у свою чергу, вимагає наукового переосмислення професійних цінностей та формування компетентностей викладача, пошуку ефективних форм процесу підготовки педагогічних кадрів у період навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки викладачів вищої школи є актуальною на сучасному етапі, різні її аспекти досліджуються в працях багатьох науковців (В. Беспалько,

О.Єременко, В.Кремень, Д. Левітос, О.Локшина, П. Лузан, В.Лукач, М. Савчин) [1, 3,2,4,5,9,7].

Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу.

Виклад матеріалу. Дослідження формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищої аграрної школи вимагає теоретичного обґрунтування та впровадження моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів-аграрників. Розроблення зазначеної моделі потребує уточнення категорій «моделювання» та «модель».

Зазначимо, що термін «моделювання» тлумачать як науковий метод опосередкованого дослідження об'єктів пізнання через дослідження їхніх моделей, які відображають певні характеристики оригіналів [11]. Також моделювання розглядають як відтворення характеристики певного об'єкта через інший об'єкт, який є спеціально створеною моделлю для його дослідження [10].

За О.Єременко, моделювання – це метод специфічно організованих об'єктів, що дає можливість відобразити їх важливі характеристики у формалізованих конструкціях. Об'єкти тут розглядаються як певна цілісність, виражена через динамічні, самостійні та функціонуючі утворення [3]. Д. Левітос розглядає моделювання як дослідження певних явищ, процесів чи систем шляхом конструювання та дослідження моделей-замінників або аналогів-замінників, які використовуються під час вивчення явищ будь-якої сфери діяльності [4].

Результати аналізу науково-педагогічної літератури показали, що в професійній педагогіці моделювання використовують як засіб для системного розгляду складних наукових аспектів, як опис теоретичного об'єкта для подання результату в узагальненій і наочній формі [1; 6; 5; 7].

Що стосується категорії «модель» (фр. modele – зразок), то її визначають як уявну або матеріально-реалізовану систему, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта [2, с. 516]. Тобто характеристики моделі дають можливість прослідкувати аналогічні характеристики об'єкта.

Пропонована нами модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу відображає логіку наукового пошуку і є засобом досягнення результатів розв'язання наукового завдання (див. рис. 1). Перейдемо до характеристики основних складових зазначеної організаційної моделі.

Основними складовими моделі є блоки: цільовий, змістовий, корекційно-результативний.

Цільовий блок містить такі компоненти: *мета* – формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу як інтегративної характеристики особистості, яка є базовою основою професійної компетентності та синтезує в собі комплекс мотивованих знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення комунікативної діяльності в професійно-педагогічній сфері; *завдання* – забезпечення оволодіння необхідними комунікативними знаннями майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу; формування комунікативних здібностей та якостей майбутніх викладачів-аграрників; набуття досвіду комунікативної професійно-педагогічної взаємодії.

Модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу передбачає врахування та реалізацію ряду методологічних *підходів та принципів*. Методичні підходи – це вихідні, ключові фундаментальні педагогічні положення (концепції, гіпотези), які мають загальнонауковий сенс [2, с. 499]. Вони забезпечують спрямованість процесу вдосконалення професійно-педагогічної діяльності на формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу. Нами виділено такі методичні підходи: компетентнісний, особистісно-розвивальний, системний, діяльнісний.

Компетентнісний підхід передбачає зміщення акценту з накопичування знань студентами на їх творче застосування в майбутній професійній діяльності та сприяє підготовці фахівця, який за своїми особистісними та професійними характеристиками відповідає вимогам освітнього стандарту.

Особистісно-розвивальний підхід у практиці формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу передбачає: врахування індивідуальних можливостей кожного студента; формування комунікативних умінь, індивідуального стилю взаємодії, професійно-ціннісних орієнтацій, мотивації до оволодіння комунікативною компетентністю через спеціально організоване навчання. Він надає можливість віднайдення кожним студентом індивідуальних шляхів набуття досвіду ефективної професійно-педагогічної взаємодії.

Системний підхід до формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу дає можливість розглядати даний феномен

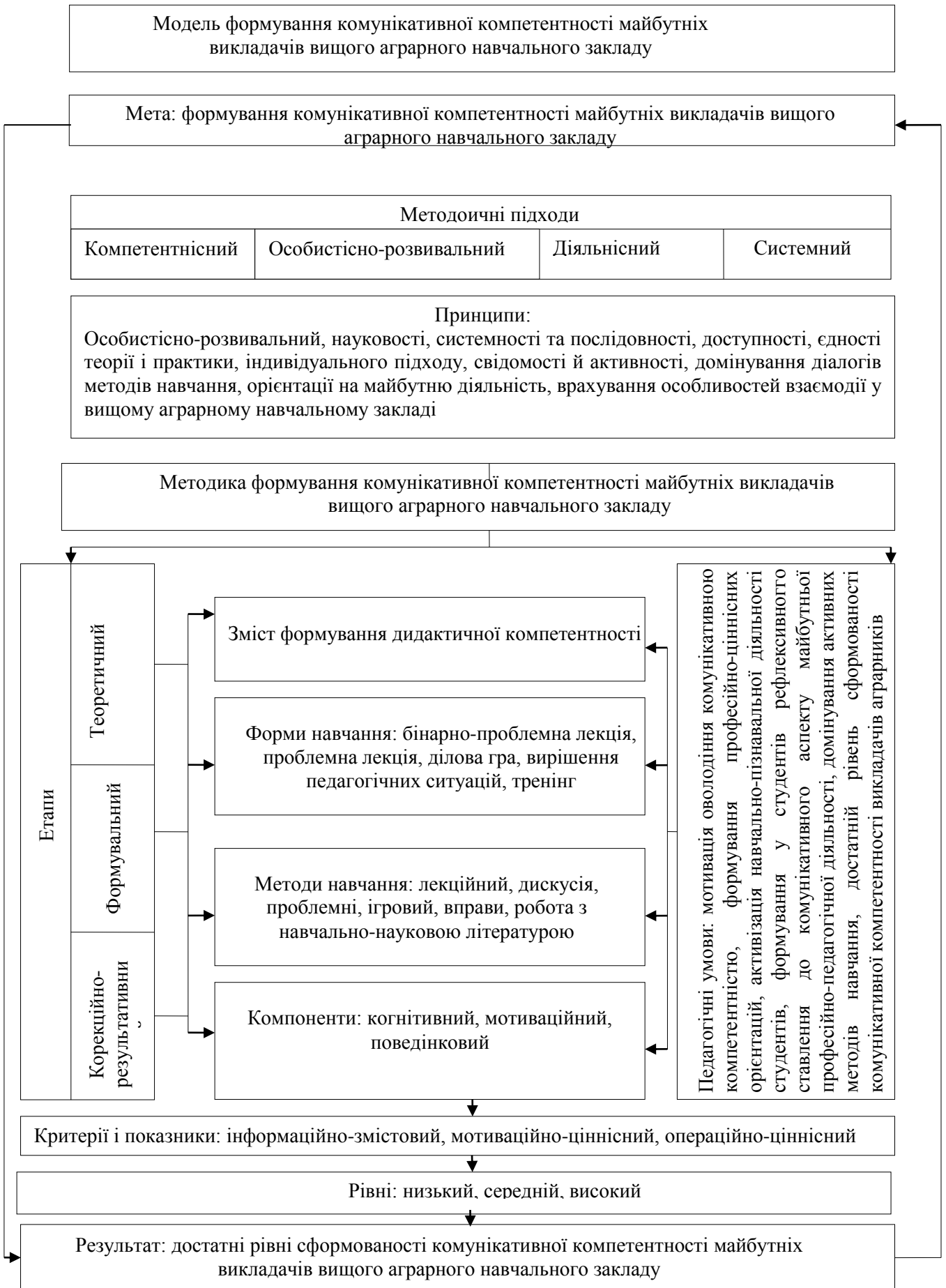

Рис. 1. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу

як складне, багаторівневе утворення особистості, яке за відповідних умов розвивається та має певну структуру: когнітивну, мотиваційну й поведінкову. Крім того, системний підхід передбачає поєднання методичних шляхів, форм, методів та засобів з метою формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів-аграрників; дає можливість вибудувати модель методичної системи.

Діяльнісний підхід сприяє оволодінню студентами комунікативною професійно-педагогічною діяльністю через використання активних методів навчання (дискусійні, ігрові, тренінгові тощо).

Зазначені методичні підходи забезпечують ефективність вирішення завдань формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу через реалізацію відповідних дидактичних принципів, а саме: науковості, системності та послідовності, доступності, єдності теорії і практики, індивідуального підходу, свідомості й активності, домінування діалогових методів навчання, орієнтації на майбутню діяльність, урахування особливостей взаємодії у вищому аграрному навчальному закладі.

Принцип науковості передбачає наукову правильність усіх фактів, знань, положень, законів, які вивчаються, їх способів їх обґрунтування, формування понять у процесі навчання. Дотримання даного принципу реалізується через вивчення системи важливих наукових положень, використання під час навчання методів, близьких до тих, якими послуговується певна наука [12, с. 111].

Він вимагає розкриття причинно-наслідкових зв'язків явищ, подій, процесів, проникнення в їх сутність; ознайомлення з методами науки, пізнання, досягненнями людських знань і науки.

Зауважимо, що дотримання принципу науковості під час формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу передбачає використання знань із психології спілкування, організації професійно-педагогічної взаємодії на всіх їх рівнях (макро-, мезо- та мікро-), які є науково правильними, обґрунтованими та експериментально доведеними.

Принцип системності та послідовності навчання зумовлений логікою науки та особливостями пізнавальної діяльності, яка відбувається відповідно до вікових закономірностей розвитку особистості. Організація процесу формування комунікативної компетентності в майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу передбачає системність у діяльності як викладача, так і студентів. Згідно з даним принципом викладач має здійснювати постійну роботу над собою; подавати новий матеріал частинами та фіксувати увагу студентів на важливих питаннях; продумувати систему занять; здійснювати опору на засвоєний

матеріал у ході вивчення нового; реалізувати внутрісистемні та міжпредметні зв'язки. Студенти, відповідно, повинні систематично відвідувати заняття; виконувати поставлені перед ними задачі; дотримуватися порядку та відведеного часу під час виконання завдань.

Принцип доступності передбачає відповідність змісту, форм та методів навчання віковим, індивідуальним та розумовим особливостям студентів. Він реалізується через дотримання правил: від простого – до складного, від відомого – до невідомого, від близького – до далекого. Оволодіння студентами знаннями має здійснюватися в зоні найближчого розвитку особистості, оскільки недовантаження чи перевантаження студентів навчальним матеріалом не принесе бажаних результатів.

Принцип єдності теорії і практики забезпечує можливість застосування студентами отриманих знань у процесі навчання під час практичної діяльності. Тому викладач, організовуючи навчальний процес, має орієнтуватися на практику сьогодення і прогностичну практику завтрашнього дня. Реалізується даний принцип через використання на заняттях життєвого досвіду студентів, застосування набутих знань у практичній діяльності, розкриття практичної значимості знань.

Для організації процесу формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу важливо дотримуватися *принципу індивідуального підходу*. Він дає можливість в умовах групової роботи вивчити мотивацію, здібності, уміння, професійно-ціннісні орієнтації кожного студента, формувати індивідуальну програму оволодіння комунікативною компетентністю. Реалізуючи зазначений принцип, варто враховувати рівень розумового розвитку, знань, умінь, пізнавальної та практичної самостійності, інтересів, вольового розвитку, працездатності кожного студента.

Принцип свідомості й активності визначає основне спрямування пізнавальної діяльності студентів і керування нею. Він передбачає врахування мети, завдань, особливостей процесу формування комунікативної компетентності в майбутніх викладачів-аграрників. Свідомість у навчанні забезпечується високим рівнем активності студентів, тому викладач має свої зусилля спрямовувати на активізацію пізнавальної діяльності студентів з метою досягнення майбутніми педагогами високого рівня формування комунікативної компетентності. Це можна забезпечити шляхом досягнення в студентів позитивного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності, зокрема, комунікативної; інтересу до оволодіння комунікативними знаннями; позитивних емоцій під час процесу формування комунікативної компетентності. Принцип

свідомості й активності передбачає тісний зв'язок формування комунікативної компетентності студентів-аграрників із майбутньою педагогічною діяльністю, який актуалізує значення наукових знань; варіативність вправ, методів, форм під час процесу формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів; уміння викладача враховувати психічний стан студентів.

Принцип домінування діалогових методів навчання забезпечує успішність процесу формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу. Саме діалогові методи сприяють у найбільшій мірі реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентами; формуванню навичок у спілкуванні; засвоєнню правил спілкування; формуванню адаптаційних навичок і гнучкості у відносинах; розвиткові здатності уникати у стосунках «ям і капканів», виправляти порушення та толерантності в спілкуванні; віднайденню індивідуальних ефективних стратегій виходу з педагогічних конфліктно-стресових ситуацій та стилю професійно-педагогічної взаємодії.

Принцип орієнтації на майбутню діяльність. Як відомо, важливою умовою успішності педагогічної діяльності викладача є уміння налагоджувати продуктивну професійно-педагогічну взаємодію зі студентами, яка, звичайно, передбачає володіння ними достатнім рівнем комунікативної компетентності. Тому організовуючи процес формування комунікативної компетентності в майбутніх викладачів-аграрників, доходимо висновку, що необхідним є забезпечення усвідомленості студентами важливості комунікативної діяльності для майбутньої професії, оскільки майбутня професійно-педагогічна діяльність носить комунікативний характер. Зазначений принцип актуалізується особливостями діяльності викладача вищого аграрного навчального закладу, а саме: 1) складність, специфічність об'єкту педагогічної діяльності. У перебігу розгортання педагогічної діяльності її об'єкт (особистість студента) поступово трансформується в суб'єкт. Складність об'єкта педагогічної діяльності детермінується протиріччями між індивідуальними потребами особистості та вимогами соціального інституту, можливостями їх задоволення; кожен студент – неповторна особистість; 2) педагогічна діяльність викладача розрахована на порівняно тривалий проміжок часу – загальна мета, результат діяльності дуже віддалені; 3) засобів, якими оперує для досягнення мети викладач, дуже багато: проблема вибору найоптимальніших; 4) професійна діяльність викладача потребує багаторівневої взаємодії, у процесі якої він повинен мобілізувати студентів на спільні дії, стимулювати їх активність, контролювати якість виконання, оцінювати результати, співвідносити свої дії з діями колег, вчасно вносити корективи, прогнозувати подальший розвиток подій тощо; 5)

варіативність, відсутність жорсткої детермінованості подій: не завжди можна впевнено прогнозувати, як пройде заняття, потрібно бути готовим до імпровізації [9, с.17-22].

Принцип урахування особливостей педагогічної взаємодії у вищому аграрному навчальному закладі. У процесі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу слід враховувати, що на професійно-педагогічну взаємодію «викладач-студент» здійснюють вплив три соціальні рівні: макрорівень (рівень аграрної галузі), мезорівень (рівень вищого аграрного навчального закладу) та мікрорівень (індивідуально-психологічний рівень) [8]. Взаємодія на макрорівні носить переважно авторитарний, формальний, суб'єкт-об'єктний характер, оскільки діяльність цього рівня спрямована на виробництво сільськогосподарської продукції (вирощування культурних рослин, розведення худоби, технічне обслуговування галузі тощо). Суб'єкт-об'єктна взаємодія макрорівня переноситься на два наступні рівні, що, у свою чергу, призводить до формування подібних неефективних для професійно-педагогічної діяльності типів взаємодії.

До *змістового блоку* моделі входять змістові (знання та вміння щодо здійснення комунікативної діяльності, особистісні якості майбутнього викладача як складники комунікативної компетентності: когнітивний, мотиваційний, поведінковий) та операційно-діяльнісні (етапи, педагогічні умови, форми та методи навчання) компоненти.

Для розробки *методики* підготовки майбутніх викладачів-аграрників виділено три етапи формування їх комунікативної компетентності: теоретичний (психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів з проблем професійно-педагогічного спілкування: формування нових знань, перевірка вже наявних); формувальний (оволодіння комунікативними знаннями та вміннями, здатностями здійснювати ефективну професійно-педагогічну взаємодію); корекційно-результативний (оцінювання власної підготовленості майбутніх викладачів до здійснення ефективного професійно-педагогічного спілкування; розробка та внесення коректив в індивідуальну програму формування комунікативної компетентності).

Висновки. Таким чином, запропонована модель формування комунікативної компетентності в майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу може бути використана для поглибленого дослідження даного складного феномену та сприятиме цілеспрямованому, успішному оволодінню ним майбутніми викладачами-аграрниками.

Актуальними проблемами подальших досліджень є розробка методики реалізації запропонованої моделі та її впровадженні в

процес підготовки майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем : проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1977. – 304 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Єременко О.В. Актуальні проблеми формування професійної компетентності на магістерському рівні / О.В. Єременко // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2004. – № 2. – С. 75-79.
4. Левитес Д.Г. Автодидактика. Теория и практика конструирования собственных технологий обучения / Д.Г. Левитес. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : Изд-во НПО «Модэк», 2003. – 320 с.
5. Локшина О.І. Становлення «компетентнісної ідеї в європейській освіті» / О.І. Локшина // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 19-33.
6. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем : проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1977. – 304 с.
7. Савчин М. В. Психологічні основи розвитку відповідальної поведінки особистості : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Савчин Мирослав Васильович ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 50 с.
8. Теслюк В.М. Психологічні засади формування індивідуального стилю професійно-педагогічного спілкування у майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу : дис. ...канд. псих. наук / Теслюк Валентина Михайлівна. – К., 2007. – 250 с.
9. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб./ В.М. Теслюк, П.Г. Лузан, Л.М. Шовкун. – НАККіМ, 2010. – 244 с.
10. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М. : Республика, 2001. – 720 с.
11. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – 2 вид. – Київ : Головна редакція УРЕ, 1986. – С. 392-394.
12. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 528 с.

Освещена актуальность проблемы подготовки компетентных преподавателей-аграрников, указанные основные направления, определены принципы, обеспечивающие направленность процесса совершенствования профессионально-педагогической деятельности; предложена модель формирования коммуникативной компетентности будущих преподавателей высшего аграрного учебного заведения.

Модель, моделювання, методологічний підхід, методологічний принцип.

Illuminated urgency of the problem of training of competent teachers of Agricultural specified basic directions, the principles of providing orientation process of improving vocational and educational activities; proposed a model of communicative competence of future teachers of higher agricultural school.

Keywords: model, design, methodological approach, methodological principle.

УДК 378.147.22:001.8:37.013.42

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОСЛІДНИЦТВА У БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

О.М. Прохорчук, аспірант

Висвітлено поняття компетентнісного підходу в професійній освіті, переваги над іншими, обґрунтовано важливість формування дослідницької компетентності у бакалаврів соціальної педагогіки.

Компетентність, професійна освіта, дослідництво, дослідницька компетентність, фахівці з соціальної педагогіки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глибокі структурні зміни, що відбуваються в сучасному світі, потребують розвитку нових підходів до побудови професійної підготовки фахівців, що зумовлює постійну модернізацію системи освіти. Головна мета якої полягає у підготовці кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, що вільно володіє своєю професією та орієнтованого в сумісних галузях діяльності, здатного до ефективної праці за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності, задоволенню потреб людини в отриманні відповідної освіти. В зв'язку з цим в освіті багато уваги приділяється реалізації компетентнісного підходу, орієнтованого на формування певних компетентностей.

У процесі професійної підготовки фахівці з соціальної педагогіки вивчають понад дисципліни гуманітарного, соціально-економічного та природничо-наукового, професійного (професійно-орієнтованого) та практичного циклів підготовки [11]

Соціальний педагог повинен мати здатність до підготовки та проведення соціологічних та соціально-педагогічних досліджень. Виходячи із цієї здатності він повинен використовуючи теоретичні